

Palyáni

4 fr. Widny - 200 szeg papírdíjz.

1883-án.

XVII sz.

Ylma melltyje.

17

Ez történeti népszerű elbeszélés XII. énekében.

Yelige:

/A magyar Tudományos Akadémia levéltára adjon igazat!/
/

I

Réges régen, elviharzott
A mohácsi vész felettünk,
De a csapást, veszteséget
Mostanáig sem feleltük.
A pohárnak mely fenékig
Nem volt semmi édessége,
Torsunk szép remény fejében
Biztunk igazságos égre.-

Szárad évek szárnya rajtuk
Szállt, lomhán, szállt sebtén,
Jobb jövőre egyre vártunk,
Rezgre a köny a szemekben.
Túrva, várvva, hit-remény közt.
A szabadság napja végre -
Ébredésre intve gyorsan -
Földerült a magyar égre.

Ránk lövelve fény sugarit,
Egyetértés terme rajtunk,
Korpatoktól Jászokig,
Kertünk szép virágot hajtunk.
A szabadság szép virágot
Láttuk bájjal nyiladozni,
La gyümölcsöt a virágban
Gyors rohammal hervadozni.

A nap elbujt, tonygosulva
Szállt a felhő magymorajjal,
A pokol jött lángrobajjal,
Mérges, gyilkos, vad kaczajjal.
Testvér, ellen a magyarra
Fergeségként, zápor képpen
Omla, mint isten haragja.
Es nincs semmi vért a kézben.

Védelmünkre senki sem jött,
Egy karra olvadt a népünk,
Kossuth honvédet teremtve,
A viharral szembe néztünk.
Egyre vágjunk, egyre győztünk,
Villám lett a honvéd tábor.
Csorgó vértől ittasodva,
Megrzállt a győzelem mámor.

Es a drága, szent játéknak
Az lett szomorú, gyász vége,
Hogy, míg a harca oltárain
Tízünk vesztet - tűre ége.
Ujra elhagyott az isten,
Mégfogott a régi sítók,
I. pártviszoly megösta sírba
Fektetének jó barátok. -

Réges régen elviharzott
A mohácsi víz felettünk,
De a csapást veszteséget
Mostanáig sem feleltük.
Hát világost hogy felednők?
Mai nap is fájjon éget. -
Eredér se ontja porba
Az a honvéd dicsőséget. -

II.

Muszkai csorda vissza téra
Kép hazából vad hazába.
Nem csordult rá magyar vére,
Nem szálltunk döntő csatába:

Görgey úgy egyezett meg,
Hogy a muszka és a német
Csupán öt legyen szabaddá,
Töltheti a magyar népet.

Muszka csorda visszatere.
Hős oroszlan sebje vérezte,
Rugni Ostrade jó sebire,
A magyarok fájón érzete.
Bujdosók tiport honában,
Kit nem visznek Golgotára,
Gyászos éj borulta ránk le,
Gyászkereszt Veleigós vára. -

Bujdosók közt hős Aradról
Száll egy honleány keletre,
Bokszegen, rokoni család nélkül
Nagy betegség ágyba tette.
László Imre házigazda
Végzet orvosért Sebesre,
Ia nagy tudort lóhalállal
El is hozta késő este.

Nagy bajt észlel itt az orvos,
Szült azomban birtatólag,
Szorgalommalis ápolás közt
Vénszarog le hosszú nyolc nap.
És fölélt, s kertbe járva,
Ude léget színi ottan,
E orvosának hat pár aranyt
Nyújt a nő meghatottan. -

"Hé barátom!" szóla László.
"Köszönöm nagy fáradságod,
Hogy a kedves, jó rokonnak
Éltet visszaadva látod."
A jó öreg elfogadva
Az aranyat zsebre tette,
De mily nehéz! de mily farró!
Bal oldalát úgy igette. -

L
Gyászos napok fátyla lebben,
I mint a holló, a hullóira,
Osztrák-cseh had úgy sereglett
A szegény magyar hazáira;
I László urának udvarában
Városa módra járva, kelve,
Bujdosónöt útra készíté.
Hordja útján ég szerelme!-

III.

Nagy Szalonta közelében
Egy kis falu Mavcsiháza,
Tornyos kastély emeletjén
Köpolnát is rejt magába.
Hős Thurzóék híres családja
Imádkozott benne lajdan,
Mikor szegény Magyarország
Sínylődött hasonló bajban.

Nem rég női ágra szálla
Thurzó család ási háza.
Tudós doktor lány-körében
Kopogtat a Thurzó háza.
Regényes Boros-Sebesre
Hoz nőnek egy nemes sarját,
A ki magyar nádor vérből,
A Thurzó családból sarjad.

Honleányok mint a képe,
Derje honfi, mint a szikla,
Kívők a hazáért ége,
S éltek egymást boldogítva.
Szép, kis serdülő leányka
Volt a háznak kincse jttén,
Hő szerelmet így jutalmaz,
S áldva áld a boldog isten.

IV.

P
Sixerettöt kongott éjjel
Sebes tornyának harangja.

Felhő tornyosul, az égen,
Mint isten-szemöld karagja.
Ígás szerkén áll elötte
Tudós orvos kapujánál,
Férfi és nő száll le róla,
Ihalkodó bekapogtatánál.

"Jó barátom! nyisd ki ajtód!
László vagyok, hozzád jöttem."
Orvos tudor azt gondolta:
Bujdosónő beteg szörnyen.
Lár csikarog, ajtó nyiták,
Házigazda gyújt világot,
És belépni László mellett
Gyászos bujdosónőt látott.

"Rémes éji óra hozta
Asszonyom! hisz én nem beteg!"
Az ég felel: dörög, morog,
Vihar bambaöl, zúg fergeg.
Egymásra szótlanul nézve,
Bálványként perczekig állnak,
Nagy neheren László végre,
Hátát szab a hallgatásnak.

"Jobb kezedbe nem tehetném,
Kedves rokonn! hagyok nálad,
Szörnyen üldözöbe vettétek,
Birtos hely lesz a te házad.
Bujdosónőnk - tudd meg Imre!
És ne rettenj vissza tőle,
Vigyázz rá, mint két szemecre -
Kossuth Lajosnak a nője."

Tudós orvos roskadozva
Bár erejét összeszepte,
Nem jutthatott lélekzethez,
Mint ha csak kö szobor lenne.
Bámuló tekintetével
Lorba vette Lászlót s a nőt,
És szobor kebelzetének
Izzó lángja betnávós nőtt.

Hat pár arany tisztelet díj!
Most már a telket, égette.
A legelső lon leánytól -
Tuata nélkül - hogy elvette.
"Házam, életem, családom,
Szolgálatra készen állva,
Isten engem úgy segítjen,
Házamnál Ön nem lesz árva!"

A legelső, a nagy asszonyt
Édes testvérként fogadta,
És kitétet nője, s lánya -
Ő kivüle - egy se tuata.
Kézsmárkáról jött, hűga, Scholtzáné,
Kit régóta várva várnak,
A jó öreg úgy ajánlta
A szerette kis családnak.

A gyászos nőt úgy szerették,
Ugy imádták itt a házban,
Mintha égből szállott volna,
Lakván boldogabb lakásban.
Az öregnek kis leányát -
A ki akkor serdült éppen -
A jó néni nőre nyben
Oktatói naponta szépen.

Napra nap jó, is e házban
Boldogságnak fénye csillog,
Ama, szerets a házban
Hóhér bárdok ide villog.
Magyarország s Ausztriában
Mindem tömlőcz felve van már,
La meglánczolt lonvédre
Mindem reggel új bitó vár.

Boldogságnak fénye csalfaj,
Elmerül a nap golyójai,
És nyomában kél vörös szín,
Mintha véres tenger volna.
Gyilkos, édes, mely sohajjal
Ablakában elmerengve,
Nézi Kossuthné i képet
Tört Rebellel megyven este.

Egyre lepellel száll az alkony,
Elborul a házi gazda,
És a magas vendég előtt
Aggodalmát előadja.
„Házám legolcsóbb leánya!
Megbocsíthat-e mai nekem?
Biztonságát itt a házban
Nagy veszélybe dőlni érzem. -“

„Honfi társam, jó barátom!
On kériben érvor éltém,
Működöm elkerülni
Adjon jó tanácsot nekem!“
Epp azert nehéz viselnem
Aggodalmam szörnyű terhét
Biztosabb helyt kell keresnem,
Verebék hol föl me feljér. -“

Elhatározárr: azonnal
Dicsut venni, s még az éjjel,
Két nő is a kis leányra
Utca kelték szép reménygyel.
Házi gazda szíve dobban,
Sulyos kö esett le róla.
Senki sem felt néda jobban.
Partosása tárn kerova.....

Egyre nőte, nézdegélte.
Mint ketyeg az ódon óra.
Mintha volna a szemével,
Még se fordul vöradóra.
Drága óra. Thurzó nődor
Életét ez mérgette,
Maxeriházán kapta, a mint
A Thurzó lányt nőül vette. -

Y

Érdős, boldras, éji uton
Másként öhajták a lölgyek.
A borongós éj homályban
Háttra hagyni hegyet, völgyet.
Aggodalmasan az orvos
Mit Sebesen várva váro.
Rettegék az utasok, hogy
Tölderül a napsugára.

S földművelés rettegése búr,
Deél határában átkeladva.
S szembe jöve egy szelíren,
Csillog két vitéz sisakján.
Sántha Imre szolgabíró
Út tüzér százados mellett,
S fölsimerte egyik hölgyet,
Imre hát, megállni kellett.

"Ah jó reggelt Pepi néni!
Hogy hogy? ily korban az útból?"
A lószéket elkerülni,
Még előttünk lószék út van:
Holtan a sógorom, a leányom
Vágytunk látni Marxizistáit.
Gyász vitézek a hölgyeknek
Útjokat tovább sem állják.

Sántha szolgabíró erre,
A midőn elindulának,
Ajánlotta illesztett kezek közt
Sugva mondja rokoniának:
"Kossuthnét keressük néni!"
És haladnak jobbra, balra,
Nem gyanítva, hogy nevét ő
Ely rettentő módrán hallja.

VI.

Nyugalomra szállt az orvos-
Már a hölgyek messze járnak.
Lelki fáradságmán tarttak,
Rit időseket tanyáznak.
Tényes reggel ágyon mellé
Sántha szolgabíró lépe,
S osztáék tüzér századosal
Horta édes ibredésre.

"Honnan ifjak, ily korban már?"
Kérde Sántha öreg bátyja,
Ki a két ló vészta orrát
Körül szaglálódni látja.

"Doktor bácsi!" szóla Sántha,
Osztrák császár ő felsége
Ágyut keresztet itt vettünk,
Ábrét jöttünk e vidékre!

"Ágyut?! ilyen korán reggel!
Es az én szerény lakómban?!...
Kutassatok minden zugot,
Ísüssétek el mind, a hol van."
Künn a kertben, az udvarban,
Konyhán, kamrán és padláson,
Ésoldosoknál fullajtárja
Hány, vet, tör, rúz, hogy mit lásson.

Belényesi Szolgabíró,
Sántha Imre - kinek apja
Mint Kossuth kormánybírósa
A parancsot osztogatta -
Jól tudói, hogy e vidéken
Nem volt esata, ágyu sincsen,
Tűrér száradással másért
Förgetett ő e kilincsen.

"Hát a néni, minesen itt hon?
Ja kis húgom, senki, senki?!"
"Ott hon vannak Marxiházán?
Sántha több szavat ^{sem} éjt ki...
Az öregnek hideg vére,
Thogy az ágyban meg se fordult,
Vitéz száradást élte,
É kisretéred rá mordult.

A Ésoldos tiszt vifora fordult,
Vifora, lábra, mint a jó róka,
No de természetiben van,
Hisz ez is televér Osztrák.
László udvarában vágta,
Nagy honleányt ott kutatta,
Lászlónéhoz közel roton:
Sántha Imre bölcsen tudta...

Héj, csak így találta volna
Az aradi tizenhármát!
Tízér százasos, tenéked
Haynau nyomorában se lághat.
Görgey ám úgy egyezett,
Hogy a muozka s osztrák német
Csupán öt tegye szabaddá,
Fölheti a magyar népet.

VII.

Marxizházi kápolnában
Három hölgy letérdepelve,
A kis oltár elöl küldi
Hő imáját szent egerbe:
Érdön, bokron, éji úton
Nagy remegve eljutának
Tornyos kastély udvarába.
Hála az égnek uránoké!

Marxizházi palotában
Három hölgy él gyászos csendben,
A kápról hő fohász ként
Mely sohajtás el-ellebben.
Thurzó nádor nemes sarja
A nagy hárnak ékessége,
S az ország kormányzójának
Gyászos nője a vendége.

Kossuth Lojos bujdosóban
Félvilágot vett nyakába,
S nem tudja, hogy kedves nőjét
Kincs ként rejti Marxizháza.
Az se tudja nagy sokáig:
Látja-e még lenni a földön!
Míg Londonban egyszer hozzái
Marxizházáról levél jön.

A londoni jó barátok,
Szabad, bajtárs miniszterek
Marxizházára küldenek
Kossuthnének üllevelet.

Nyitva a nagy út előtt,
Tán a végső földi pályán,
Mely-laróját, szülőföldjét
Töle örökre elzárja.

VIII.

Kossuth Lajos iratai,
Kincsét érő levéltára
És családi ingóságok
Aradon vannak elzárva.
Azt a nagy kőrt megtörtémi
Még a jó isten se hagyja,
Hogy azt mind- a hon királya
A vad osztrák tűrre rakja.

Kossuthnének van a kulcsa
Annak a kicsiny szobának,
Téle a nők mind a hármán
Arad felé indulának,
Mester-asszonyos ruhában,
Egykényelmes nagy szekéren,
Hogy ne sejtse semmi félék:
A szekéren itt ki legyen.

Mert az útlevél nem is szolt
Vérző osztrák határra -
És Magyarhonnak nem is volt
Már többé magyar határa -
Marxrházi kapúnának
Oltárszekrényébe zárva,
Hivatásra íbredésit -
Orsovára vágyva, várta.

IX.

A nádabi kis csárdában
Sholténé s Ilma ott maradtak,
Csak az egyik mesterasszony
Indult a kulccsal Aradra.
Diplomata csaplárosné
Elkezdett politizálni,
Mesternőknek az útjából
Nem lehetett félre állni.

"Már ez így van felkém adata,
Kézem, közön tönkére tetted,
Kossuth ezt nem így akarta,
Ő sohasem litta a nimetneke.
Csak hogy, a mint én hallottam,
Ő se volt a háznőül gazda.
A mint a Lárcia futta,
Ugy tánczolt az istenadta.

"Nagyra vágzott, Budavárban,
Ott királyné akart lenni,
Az országának ő miatta
Kellott csufra, tönkére menni!
Mesterasszony Lelyeselte:
'En is így lallám ezt, lássa!
Nyelvéss asszony rossz portéka,
Kártevésbe nincs is mása.'

A leányka hallgatója ezt,
Tiszta tükrös szive, lelke,
É a jövőnek átaladni,
Fénykép módra átölelte.
Mesterasszonyunk kedélye
Hullámvert háborgó tenger.
"Népitélet, honáruháis!
Oh, menyit bír el az ember!"

Elterelte a beszédet
Rettentő politikáruil,
Kocsmaárosné újra kezolte,
Kossuthné el-mit sem árul.
Visszatért a másik asszony,
Hozva két, nagy mesterládát,
É még az este látni kelle
Nyugodalmos Marxikázát.

X.

"Mindent itt van. Tán mehetnének?"
'Menjünk, menjünk!' válasz erre,
És a most jött mesterasszony.
"Fogjon bé!" kiált Pterve.

Felőröt alig haladva
Tényes szuronyerőül látnak.
"Fegalomnak, édes atyja!
Most lesz vége a világnak."

"Peter! elfáradt az a ló,
Álljon félre, s abraholjon!"
Peter közei végig a lónak.
"Tréfal a nagyságos asszony!?"
"Peter! mondom: álljon félre!"
"Rögtön! Hallja? nem tréfalok."
Háttra néz a szelid ember.
"Be furesáik ma a nagyságok!"

Egy zászlóalj osztrák zsoldos
Szembe jö az országúton,
Balkánosa porfelleget ver,
Hogy az ég is beboruljon.
Egy kapitány is az őrnagy
Sarkantyút ad a lovának,
Sárkon, bokron, nagy rohanva
A székérhez vágatának.

Egykényesnyöt megrerülve
Békukveszköl mind a kettő.
Székkermentirornak szörnyen,
Terje meg az ő teremtő.
Nemet kérdés, magyar asszony,
Egyetlen szót sem felelnék.
Eger, Szeged s Debrecenben
Elyen asszonyok teremnek.

"Von Szegedin" mondja egyike,
S vissza ugratnak az ittra.
A nyomorult zsoldosoknak
Arad felé vitt az itja. -
Hölgyeink is Laza érték
Lelkileg úgy meggyötörve,
Es találtak Marcsiházán
Mindent össze, vissza törve.

"Már ez így van, lelkeim adta,
Kézem, köröm tönkére tetted,
Kossuth ezt nem így akarta,
Ő sohasem lett a nimetnek.
Csak hogy, a mint én hallottam,
Ő se volt a háznőül garda.
A mint a háznő futta,
Ugy tánczolt az istenadta.

"Nagyra vágott, Budavárban,
Ott királyné akart lenni,
Az országnak ő miatta
Kellott csúfra, tönkre menni!
Mesterasszony Lelyesette:
'En is így hallám ezt, lássa!
Nyeltes asszony rossz portéká,
Kártevésbe nincs is mása.'

A leányka hallgatója ezt,
Tiszta tükrös szive, lelke,
S a jövőnek átaladni,
Fénykép módra átölelte.
Mesterasszonyunk kedélye
Hullámvert, Laborgó tenger.
"Népitélet, honáruhá!"
Oh, menyit bír el az ember!"

Elterelte a beszédet
Rettentő politikáruhá,
Közmárosné újra kezette,
Kossuthné el-mit sem árú.
Visszatért a másike asszony,
Hozva két, nagy mesterlédőt,
S még az este látni kelle
Nyugodalmos Mexikázát.

X.

"Mindent itt van. Tán mehetnének?"
'Menyünk, menyünk!' válasz erre,
Es a most jött mesterasszony.
"Fogjon bé!" kiált Peterre.

Felőröt alig haladva
Fényes szuronyerdőt látanak.
"Fegalomnak, édes atyja!
Most lesz vége a világnak."

"Peter! elfaradt az a lé,
Álljon félre, s abraholjon!"
Peter közei völg a lónak.
"Tréfiát a nagyságos asszony!?"
"Peter! mondom: álljon félre!"
"Rögtön! Hallja? nem tréfiát!"
Háttra néz a szelíd ember.
"Be furcsák ma a nagyságok!"

Egy zászlóalj osztrák zsoldos
Szembe jö az oroszágiton,
Balkánosa parfülleget ver,
Hogy az ég is beboruljon.
Egy kapitány is az őrnagy
Sarkantyút ad a lovának,
Lőrönc, bokron, nagy rohanva
A székerek vágatáinak.

Egyikényoronyót megrerülve
Békukuesköl mind a kettő.
Székkerementinornak szörnyen,
Verje meg az ősteremtő.
Nemzet kérdés, magyar asszony,
Egyetlen szót sem felelnék.
Eger, Szeged s Debrecenben
Elyen asszonyok teremnek.

"Von Szegedin" mondja egyiké,
S vissza ugratnak az ittra.
A nyomorult zsoldosoknak
Arad felé vitt az útja. -
Hölgyeink is haza értek
Lelkileg úgy meggyötörve,
És találták Marcsiházán
Mindent össze, vissza törve.

XI

Marxizházi kápolnában
 Három hölgy terdével gyászban,
 Búcsú napján szemekben köny,
 Marxizházián kettős gyász van.
 Kettős útra kettők lörmán:
 Messze, London egyiké ága,
 És Sebesre visszatér
 Házi asszony kis leánya.

Őszös lány - magas vendégét
 Piski lidig elkíserte,
 É körmöt sebez utjára
 Égi istenéhez érte.
 Édes emléke él szivében,
 Drága, mint a cziprus ága,
 Nincs gyümölcse, árnya bánat,
 Hit s remény dicső virága. -

XII

Kossuthné Londonba érve,
 Lokat, mindent elbeszél:
 Bokrosz - Sebes - Marxizházián
 Menyi minden történet vele!
 A nagy ember - kinak lelket
 Csak hazája gondja tépi -
 Sly kis dolgot tén feledve:
 Ser, murrám! segítsünk neki.

XIII

Őszös nádor órájának
 Most is jár a ketyegője,
Tudóstársaság termében
Lészen annak szép jövője.
 Hányat koppant - ki mondja meg?
 Nyolcvan, nyolcvanhat év óta!
 La két öreg eltében még
 Hányat üt az ódon óra!.....

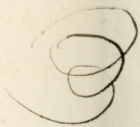
A közmányzó és az orvos,
Hála az igrak, ma is élnek,
Nőjeik sirján virágozok
Örök életől regélnék.
Oh, be idees nekem itt hon
Örök álmod - Thurok sarja!
Kossuth Lajosnének lamvát
Am idegen lant takarja! -

XV.

Marechári kis leányának
Nagyra nőtt már a leánya,
Édesen mesélget neki:
A multban mentél s mit láta.
Megmutatja szép mellűjét,
Egykor majd lányára hagyja,
Aki jól gondját viselve,
Hogy ha lez - lányának adja.

Mária képi ragyog rajta,
Magyarország védőszentje,
Ezernyolczszáznegyvennyolczban
Kossuth Kermőczön verette.
Kemes ércű Kossuth arany,
Apjának Kossuthné adta,
A midőn negyven kilencben
Lászlónál meggyógyította.

A honleány keblén hordja,
De csak ünnepek - és vasárnap,
Es nem adni drága tüjét
Kincséért a felvilágnak.
Mindem ünnepek - és vasárnap
Etét elmerengve nézem.
Kossuth arany, nagy, dícső Koc!
Eltüntetek réges régen!

Ét. des. 25. 1883.

607.